

Моделі утворення юридичних осіб: порівняльний аналіз процедур та правових наслідків у різних правових системах

Мосьондз Сергій Олександрович¹

Опубліковано	Секція	УДК
29.02.2024	Право	347.191.2:340.13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14714949>

Анотація. Стаття присвячена вивченню різних підходів до утворення юридичних осіб у контексті порівняльного аналізу процедур та правових наслідків у різних правових системах. Оскільки створення юридичних осіб є критичним етапом їхнього правового становища, яке визначає подальшу діяльність організацій, дослідження процедур утворення в різних країнах є необхідним для досягнення правової єдності та ефективності.

У статті аналізуються підходи до створення юридичних осіб в різних правових системах, зокрема у країнах континентального права, загального права та змішаних системах. Увага приділяється порівнянню процесів утворення юридичних осіб у таких країнах, як Франція, Німеччина, Велика Британія, США та Україна, що дозволяє виявити як спільні риси, так і відмінності у правових процедурах.

Процес створення юридичних осіб в різних правових системах відрізняється вимогами до установчих документів, реєстрації та акредитації. Ці процеси часто включають роль державних органів або приватних осіб у створенні юридичних осіб, а також законодавчі обмеження, які регулюють їхню діяльність. У деяких правових системах існує більше можливостей для саморегулювання і внутрішнього контролю, в той час як в інших акцент робиться на державний нагляд.

Порівняння правових наслідків створення юридичних осіб в різних правових системах показує відмінності у підходах до юридичної відповідальності, правосуб'єктності та межах дозволеної діяльності. Наприклад, в країнах континентального права юридичні особи зазвичай мають чітко визначену правосуб'єктність, що дозволяє їм брати участь у різних правових відносинах, в той час як у країнах загального права може бути більше гнучкості в окресленні правового статусу.

Стаття також звертає увагу на питання корпоративної відповідальності та правових наслідків неправомірної діяльності юридичних осіб. Дослідження правових

¹ Мосьондз Сергій Олександрович доктор юридичних наук, професор, проректор з навчально-методичної, наукової роботи та якості освіти, ПВНЗ «Університет сучасних знань», <https://orcid.org/0000-0003-4417-1074>

наслідків показує, що правова система впливає не лише на правовий статус організації, а й на обсяг її відповідальності за порушення.

Загалом, автори підкреслюють необхідність чіткого підходу до утворення юридичних осіб для забезпечення стабільності бізнесу та правової безпеки учасників правових відносин. Дотримання правових вимог і процедур є важливим для мінімізації ризиків і забезпечення ефективної діяльності юридичних осіб в глобалізованому економічному середовищі.

Ключові слова: юридичні особи, утворення юридичних осіб, правові системи, порівняльний аналіз, правові наслідки, континентальне право, загальне право, корпоративне право, реєстрація юридичних осіб, правосуб'єктність, корпоративна відповідальність, бізнес-процедури, державний контроль, юридична відповідальність, установчі документи.

Models of Legal Entity Formation: a Comparative Analysis of Procedures and Legal Consequences in Different Legal Systems

Abstract. This article focuses on examining different approaches to the formation of legal entities in the context of a comparative analysis of procedures and legal consequences across various legal systems. Since the creation of legal entities is a critical stage in determining their legal standing, which influences the subsequent activities of organizations, studying the formation procedures in different countries is essential for achieving legal unity and efficiency.

The article analyzes the approaches to the creation of legal entities in various legal systems, particularly in civil law, common law, and mixed systems. The focus is on comparing the processes of establishing legal entities in countries such as France, Germany, the United Kingdom, the United States, and Ukraine, which allows for identifying both commonalities and differences in legal procedures.

The process of creating legal entities differs across legal systems in terms of requirements for foundational documents, registration, and accreditation. These processes often involve the role of governmental bodies or private individuals in the creation of legal entities, as well as legislative restrictions that regulate their activities. In some legal systems, there is more room for self-regulation and internal control, while in others, more emphasis is placed on state oversight.

The comparison of the legal consequences of establishing legal entities across different legal systems reveals differences in approaches to legal responsibility, legal capacity, and the limits of permissible activities. For example, in civil law countries, legal entities typically have clearly defined legal capacity, allowing them to engage in a wide range of legal relations, whereas in common law countries, there may be more flexibility in defining the legal status of legal entities.

The article also addresses issues of corporate responsibility and the legal consequences of wrongful activities by legal entities. The study of legal consequences demonstrates that the legal system affects not only the legal status of an organization but also the scope of its liability for violations.

In conclusion, the authors emphasize the need for a clear approach to the formation of legal entities to ensure business stability and legal security for participants in legal relations.

Adhering to legal requirements and procedures is crucial for minimizing risks and ensuring the effective functioning of legal entities in a globalized economic environment.

Keywords: legal entities, formation of legal entities, legal systems, comparative analysis, legal consequences, civil law, common law, corporate law, registration of legal entities, legal capacity, corporate responsibility, business procedures, state control, legal liability, founding documents.

Вступ

Інститут юридичної особи вже давно є важливим об'єктом правового дослідження, але сьогодні його значення зростає, оскільки юридичні особи відіграють ключову роль у втіленні економічних, політичних та соціальних інтересів різних груп, включаючи державу та громадян. Останніми роками в Україні було ухвалено численні нормативні акти, що визначають правовий статус окремих видів юридичних осіб. Однак, незважаючи на це, встановлення єдиної системи юридичних осіб у Цивільному кодексі залишилось нереалізованим. Причинами цього є кілька факторів: по-перше, закріплення різних правових доктрин в Цивільному та Господарському кодексах щодо організаційно-правових форм підприємницьких юридичних осіб; по-друге, відсутність єдиної правової доктрини для непідприємницьких юридичних осіб; по-третє, відсутність чіткої концепції для юридичних осіб, які були виключені з регулювання цих кодексів; по-четверте, відсутність визначення механізмів трансформації «застарілих» організаційно-правових форм у сучасні.

Незважаючи на це, в Україні було опубліковано значну кількість наукових досліджень, присвячених правовому статусу організаційно-правових форм непідприємницьких юридичних осіб. Важливий внесок у розвиток теорії юридичної особи та вдосконалення законодавства України зробили роботи таких фахівців, як Ч.Н. Азімова, В.І. Борисової, Д.В. Бобрової, О.М. Вінник, О.В. Дзери, А.С. Довгерта та інших.

Однак, в останні роки комплексні дослідження щодо системи юридичних осіб приватного права та їх організаційно-правових форм не проводились. Тому нині особливо актуальним є не лише дослідження правового статусу окремих видів юридичних осіб, але й розробка сучасної правової доктрини для створення єдиної системи юридичних осіб. Це завдання є складним через обсяг теоретичних, емпіричних та нормативних матеріалів, що потребують уваги та аналізу.

Метою статті є вивчення різних підходів до створення юридичних осіб в межах порівняльного правознавства. Стаття аналізує процедури та правові наслідки, що супроводжують процес утворення юридичних осіб у різних правових системах, а також порівнює ці процеси з урахуванням правових традицій і вимог законодавства кожної з систем. Це дозволяє виявити спільні риси, відмінності та можливі шляхи для вдосконалення правового регулювання створення юридичних осіб.

Результати

Інститут юридичної особи є одним із найбільш вивчених і дискусійних питань цивільного права. Причиною цього є зміна уявлень про важливість цього інституту в досягненні певних інтересів, які існують у суспільстві. У науковій літературі давно утвердилася думка, що система юридичної особи виникла в Стародавньому Римі. Поділ осіб на дві категорії - фізичні та юридичні (або, як їх ще називають і називають, моральні, містичні, фіктивні, удавані) є невід'ємною частиною всіх сучасних систем приватного права, але існувало не в Римі, а у пізнішій юриспруденції. Однак римське правове життя не могло не визнавати особливий тип суб'єктів цивільного права, несумісного з

фізичними особами, і римська правова наука не могла ігнорувати існування такого роду суб'єктів.

Поява юридичних осіб і зміни у функціональних концепціях призвели до появи різних теорій, таких як фікція, персоніфікація власності, органічна, нормативна, колективна та теорія інтересу та ін. Замість того, щоб досліджувати особливості цих теорій, ми зосереджуємося на загальній закономірності серед них. Формування різноманітних теорій про походження та функції «юридичних осіб» залежить від певних історичних умов та панівної ідеології, яка існувала в певний період. Тому, на думку Кучеренко І.М. правильно вважати юридичними особами організації, які представляють певні реалії, що виникають внаслідок розвитку суспільства.[1, с.13]

На підтвердження цього можна висунути кілька таких теорій. Таким чином, основою для виникнення вигаданої теорії є дуже цікаві питання канонічного права, наприклад, чи можна відлучити епієвгіанство, чи дозволені присяги, спадкоємність дітей під час хрещення, і, нарешті, є цивілістичне та питання, яке цікавить усі кантонською: чи охоплюють терміни «будь-яка особа» або «власник», які використовуються в законах і контрактах, юридичних осіб? У тринадцятому столітті Папа Інокентій IV вперше затвердив позицію, згідно з якою компанія сама по собі є безтілесною і може вважатися лише особою, що це не що інше, як юридична концепція, яка суперечить концепції відповідної особи, і тому не може бути виключена з Церкви, як невидима істота, не має сили волі і не може діяти сама по собі, а лише через своїх членів.[2]

Теорія безсуб'єктної власності або призначення власності виникла під впливом економізму - теорії, яка домінувала в Європі майже всю другу половину XIX століття. і продовжує впливати на нього донині. Юридична особа є правовим відображенням економічної категорії особи. Економіка не дає принципів підстав для віднесення осіб до однієї правової категорії, а організацій до іншої. Поняття юридичної особи виводиться не шляхом встановлення загальних ознак, притаманних усім видам юридичних осіб, а шляхом виявлення основної господарської мети установи. Таким чином, завдяки функціям юридичної особи, її правові характеристики відображаються на кінцевому результаті. Радянське народознавство не обійшло стороною питання юридичних осіб і торкалося переважно питання правового статусу національних юридичних осіб (державних підприємств і установ). Так звана теорія юридичних осіб базується на тому факті, що юридичні особи є реальними явищами з людською основою. Її зазвичай називають «теорією колективу», «теорією національного рівня» та «теорією директора».

Суб'єктами цивільного права (юридичними особами) пропонувалося вважати колективні утворення, тобто певним чином організовані колективи працівників, очолювані колективним або одноосібним керівником. Ця теорія вважається найбільш вдалою і зручною в правозастосовчій практиці, оскільки найбільше їй узгоджується. Суб'єкт управління представляє підприємство в організаційно-економічних відносинах, а трудовий колектив є втіленням соціально-громадської складової життя та втіленням прав працівників на відкриту участь в управлінні підприємством.

Сьогодні вже не стоїть питання про доцільність чи недоцільність існування юридичної особи. Тут дуже слушним є погляд (*Zozulyak, Olga I.; Kovalyshyn, Oleksandr R.; Gryshko, Uliana P(2019)*) зазначила, що для будь-якої юридичної особи, в тому числі і для одноосібного товариства, це не має бути фікцією - вигадкою, гіпотезою. Законодавець приймає засіб, суть якого полягає в тому, щоб підвести реальні організації під умовну організаційно-правову форму - юридичну особу.[4]

Зарубіжне законодавство часто не визначає поняття юридичних осіб. Часто нормативна дія обмежується певним твердженням, наприклад, ст. Стаття 298 Цивільного кодексу Квебеку передбачає: «Юридична особа має правосуб'єктність».

Розділ 2 «Юридичні особи» є похідним від розділу «Союз юридичних осіб», одного з видів юридичних осіб, який ми розглядаємо. [5]

Відповідно до статті 545 Цивільного кодексу Чилі 1855 р. [6] Юридичною особою вважається «фіктивна особа, здатна здійснювати права і брати цивільно-правові обов'язки, виступати в суді і виступати в суді». Стаття 52 Цивільного кодексу Швейцарії 1907 року визнає «об'єднання фізичних осіб з юридичною структурою та незалежними органами, створеними для спеціальних цілей» як юридичні особи, які «набувають прав юридичної особи шляхом реєстрації в комерційному реєстрі». [7]

Відповідно до ст. Статтею 80 Цивільного кодексу України визначено, що юридичною особою є організація, створена і зареєстрована в установленому законом порядку, яка має цивільну і правоздатність і може бути позивачем і свідком у суді. Бачимо, що в ЦК України поняття юридичної особи визначається лише можливістю мати цивільну правоздатність та дієздатність, тобто , як позивача та відповідачів, та необхідність їх державної реєстрації. Таке визначення поняття юридичної особи більш точно відповідає характеристиці цієї «конституції» як суб'єкта цивільних правовідносин. У ЦК юридична особа визначається словом «організація», під яким науково розуміється певне суспільне утворення, тобто система важливих суспільних відносин, у які люди (або їх групи) об'єднуються для досягнення встановлених цілей. [8]

Але не всі організації є юридичними особами. Так, відповідно до ст. Статтею 8 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» визначено, що одним із видів релігійних організацій є релігійна група, яка є місцевою релігійною організацією громадян за віросповіданням, які сповідують один культ, віровчення, напрям, течію та ідей, які працюють разом для задоволення своїх релігійних потреб. Добровільне об'єднання не вимагається, але державна реєстрація не потрібна. Проте не всі релігійні групи є юридичними особами. Проте релігійна громада також може одержати статус юридичної особи, але вона має зареєструватися. [9]

При цьому в Україні традиційно суб'єктами цивільних правовідносин визнаються лише юридичні особи, а інші організації, які не мають статусу юридичної особи, не визнаються. Хоча не можна не відзначити той факт, що суб'єктами права в інших країнах визнаються не тільки юридичні особи, а й ті організації, які не мають таких прав.

Таким чином, у Польщі, відповідно до Закону про комерційні товариства від 15 вересня 2000 року (*Kodeks spółek handlowych*), існують окремі компанії, які поділяються на явні, партнерські, командитні та командитно-акціонерні. Ці товариства не є юридичними особами, але мають право від свого імені набувати прав та обов'язків, у тому числі власності на нерухоме майно, бути позивачами чи відповідачами, а також здійснювати господарську діяльність від свого імені.

Явне товариство — це товариство, в якому всі учасники поділяють зобов'язання товариства своїм майном, іншими учасниками та товариством. У товаристві партнери не несуть відповідальності ні за виконання своєї професійної діяльності іншими партнерами, ні за зобов'язання товариства, що випливають з дій чи бездіяльності осіб, з якими товариство перебуває у трудових відносинах. При наданні послуг, пов'язаних з діяльністю компанії, на підставі трудових договорів або інших правовідносин з іншими партнерами. Слід зазначити, що товариство створюють фізичні особи, які займаються такою професійною діяльністю – юристи, архітектори, аудиторі, бухгалтери, лікарі, нотаріуси, перекладачі тощо.

Командитне товариство — означає компанію, в якій принаймні один учасник несе необмежену відповідальність перед кредиторами компанії, а командитно-акціонерне товариство відноситься до компанії, в якій принаймні один учасник несе необмежену відповідальність перед кредиторами за боргами компанії. обмеження, і принаймні один член є акціонером. [10]

Стаття 81 ЦК України вперше закріплює поділ юридичних осіб на юридичні особи публічного та юридичні особи приватного права, така класифікація юридичних осіб характерна не лише для України. Він існує і в інших країнах (ст. 298 Цивільного кодексу Квебеку).

Хоча ЦК України не дає чіткої класифікації юридичних осіб, він виділяє розділ 3, у якому стаття передбачає відповідальність юридичних осіб публічного права та можливість порушення провадження у справі про неспроможність (банкрутство) поширюється на такі види юридичних осіб, як корпорації, установи та органи. [8]

У Німеччині існує система юридичних осіб публічного права. По-перше, вони включають федеральні державні установи, включаючи уряд, Федеральний банк, Федеральний суд, Патентне відомство, Федеральне поштове відомство, Міністерство закордонних справ та інші федеральні міністерства та відомства. Вони уповноважені самостійно виконувати державні адміністративні функції та в межах своєї компетенції мають повноваження розробляти нормативні акти, обов'язкові для третіх осіб. Публічні пранні юридичні особи створюються насамперед державою з єдиною метою звільнення управлінських державних організацій від здійснення господарської (господарської, корпоративної тощо) діяльності. Ці особи включають компанії, передбачені публічним правом, незалежні майнові організації, передбачені публічним правом, і фонди, передбачені публічним правом. Для німецьких суб'єктів публічного права існують обмеження на користь суб'єктів приватного права. Так, як зазначає (*Yedilkhan, D., Bektemyssova, G.U. (2016)*) публічні юридичні особи можуть займатися підприємницькою діяльністю лише у сфері суспільних інтересів, але з причин організаційного чи економічного характеру суб'єкти приватного права не можуть ефективно здійснювати таку діяльність.[11]

Стаття 1 ЦК Нідерландів передбачає, що статус юридичних осіб публічного права надається землі, провінціям, муніципалітетам, органам з нагляду за дамбами та всім органам, наділим законом відповідними повноваженнями. конституція. Інші установи, на які покладено виконання частини функцій агентства, є юридичними особами лише у випадках, передбачених законом. Приватні положення ЦК Нідерландів щодо юридичних осіб не застосовуються до юридичних осіб публічного права. У США публічно-правовими особами є країни (федеральні та штатні), національні (муніципальні) агентства — незалежні агентства штатів тощо.

Розподіл юридичних осіб на публічних і приватних в основному пов'язаний з поділом права на дві галузі (приватне і публічне право), який у західних країнах вважається основним і визначається характером суспільних відносин, які регулюються. Воно походить ще з Дигестів Юстиніана (*Justinien Législateur (527—565)*), згідно з яким вивчення права складалося з двох частин: публічної та приватної (право). Публічне право стосувалося основ римської держави, приватне право — корисності окремих осіб. Іншими словами, публічне право регулює відносини між владою, а також між владою та приватними особами, спрямоване на захист інтересів суспільства в цілому. Приватне право регулює відносини між приватними особами (фізичними та юридичними) та забезпечує їх приватні інтереси.[12]

Публічне право, на думку (*Talimonchik VP.(2021)*), охоплює сферу правових відносин, що пов'язані з державними інтересами, організацією та функціонуванням публічної влади. Воно регулює діяльність державних органів, посадових осіб, забезпечує функціонування державної служби, визначає механізми кримінального переслідування та адміністративної відповідальності. Основною характеристикою цієї галузі є вертикальна структура, що базується на принципах влади, підпорядкування та субординації. Тому публічне право має специфічний правовий порядок, порядок «влада-підпорядкування», згідно з яким можновладці мають право односторонньо і прямо визначати поведінку інших, без будь-яких додаткових рішень в інших випадках усеї

системи влади. - інституції примусу Примус повинен використовуватися для забезпечення того, щоб державні накази виконувались повністю й точно, а всі інші повинні підкорятися. У системі публічного права виділяються такі принципи, як різниця у правовому статусі осіб, ієрархічна структура повноважень, різний обсяг компетенцій у представників влади. Також характерними є існування відомчої юрисдикції та акцент на адміністративні механізми вирішення питань замість незалежного судового розгляду.

Суспільні відносини, які регулюють зв'язки між незалежними приватними особами, спрямовані на досягнення рівності, оскільки діяльність кожної з них базується на свободі та особистих інтересах. Натомість у відносинах, де застосовуються методи влади й підкорення, діяльність визначається несвободою: публічний орган діє в межах своїх повноважень, а інша сторона повинна виконувати вимоги цього органу. Такі вимоги можуть впливати із законодавчих чи виконавчих актів.

Поділ юридичних осіб на суб'єкти публічного і приватного права у Цивільному кодексі України базується на порядку їх створення (ч. 2 ст. 81). Юридичні особи приватного права утворюються на основі установчих документів (статуту чи засновницького договору), тоді як публічні створюються за розпорядчими актами органів державної влади, місцевого самоврядування, Президента України або органів влади Автономної Республіки Крим.

До особливостей юридичних осіб публічного права можна віднести специфіку акта, що необхідний для їх створення (закон або адміністративно-правовий акт), а також їхній публічний характер, який проявляється у меті створення та наділенні владними повноваженнями. Юридична особа приватного права створюється приватноправовим актом для досягнення приватних цілей.

Юридичні особи публічного права створюються для виконання публічних завдань і діють у межах, визначених законодавством, спрямованим на захист публічних інтересів. Їх заснування здійснюється державними органами, органами місцевого самоврядування або іншими суб'єктами, визначеними у законодавчих актах. Такі юридичні особи створюються розпорядчим способом, а їх організаційно-правові форми та правовий статус регулюються нормами публічного права, а не цивільно-правовим законодавством.

До юридичних осіб публічного права можна віднести такі суб'єкти, як держава, яка бере участь у майнових відносинах як специфічний суб'єкт права, а також державні установи й організації, що здійснюють функції державного управління та господарську діяльність. Юридичні особи публічного права характеризуються своєю метою, яка полягає в реалізації державних інтересів. Ці інтереси визнаються і забезпечуються правом, спрямовані на задоволення потреб соціальної спільноти та забезпечення її існування і розвитку.

Більшість таких юридичних осіб мають владні повноваження щодо третіх осіб, які реалізуються через видання нормативно-правових актів, обов'язкових до виконання.

Відмінності у правосуб'єктності юридичних осіб у сферах публічного і приватного права полягають у характері взаємовідносин: у публічному праві переважають субординація та підпорядкування, тоді як у приватному — координація. Відповідно, порядок створення, організаційно-правові форми та правовий статус юридичних осіб публічного права регулюються нормами державного, адміністративного та інших галузей публічного законодавства, а не цивільним правом.

Хоча визначення юридичних осіб публічного права, запропоноване Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р., є доволі точним, варто зазначити, що включення до цієї категорії державних та комунальних підприємств не відповідає їх сучасному правовому статусу, який встановлено Господарським кодексом України.[14]

У статтях 167–169 Цивільного кодексу України до юридичних осіб публічного права віднесено державні та комунальні підприємства. Таке рішення стало компромісом між представниками цивільного та господарського права. Цивілісти, наполягаючи на неможливості існування юридичної особи в організаційно-правовій формі

"підприємство", не погоджувалися з тим, щоб державні чи комунальні підприємства відносилися до суб'єктів приватного права.[8]

Проте не всі державні та комунальні підприємства можна вважати такими, що реалізують публічні інтереси. Це особливо стосується підприємств, які не зазнали приватизації через відсутність зацікавлених покупців, або тих, що лише включені до планів приватизації. Наприклад, у наданні виключного права на виготовлення певної продукції державним підприємствам складно побачити виконання публічних функцій держави.

При цьому (*John Villasenor(2023)*) зазначив, що формально державні підприємства та комунальні підприємства мають бути засновані відповідно на інтересах держави (суспільства) чи територіальної громади. Однак насправді на цих підприємствах існують і приватні інтереси (часто опосередковано) - як колективний інтерес працівників і керівників підприємства. [15]

З цим можна погодитися, враховуючи аналіз норм Цивільного кодексу, які визначають правовий статус державних і громадських підприємств, оскільки ці підприємства мають статутний капітал для забезпечення інтересів кредиторів, держава та територіальні громади не мають правовий статус. Відповідає за боргами цих юридичних осіб (крім комунальних підприємств, майно яких належить на праві управління). Водночас слід зазначити, що державні підприємства мають ознаки публічних юридичних осіб.

Згідно зі статтями 76 і 77 Господарського кодексу, казенне підприємство створюється в таких галузях народного господарства, де: закон дозволяє здійснювати господарську діяльність лише державним підприємствам; основним споживачем продукції (робіт, послуг) є держава; умови господарювання не сприяють вільній конкуренції серед товаровиробників чи споживачів; більшість (понад 50%) продукції є суспільно необхідною, і виробництво такої продукції за своїми умовами і характером потреб, які воно задовольняє, зазвичай не може бути рентабельним; приватизація майнових комплексів таких підприємств заборонена законом. Тобто, власне, головною метою таких підприємств є забезпечення суспільних інтересів країни.

По-друге, державні підприємства створюються рішенням Кабінету Міністрів України, тобто розпорядчим актом.

По-третє, органи управління державних підприємств здійснюють контроль за використанням і збереженням майна підприємства та мають право вилучати майно державного підприємства, яке не використовується або використовується не за призначенням. Державні підприємства не мають права розпоряджатися майном, що є основним фондом, у межах своїх повноважень Державне підприємство не має права передавати чи іншим чином відчужувати майно, яке є основним фондом, без попередньої згоди установи, в якій воно знаходиться.

По-четверте, з метою збереження майнового комплексу державних підприємств та забезпечення загальнодержавних інтересів джерелом формування їх майна можуть бути виділені з державного бюджету України цільові кошти та позики, що належать їм. За гарантії установи та в межах управління підприємством надається право на отримання винагороди за виконання юридичних завдань.

По-п'яте, державні підприємства несуть зобов'язання тільки наявними в них коштами, коли їх коштів недостатньо, держава бере на себе всі допоміжні обов'язки щодо державних підприємств від імені керуючого органу, якому це підприємство належить.

Серед представлених у юридичній літературі понять можна виділити дві основні ознаки юридичних осіб публічного права: це реалізація публічних інтересів держави чи територіальної громади, визначених Конституцією та законодавчими актами України, та їх створення на підставі адміністративних актів. Розглядаючи можливість участі

юридичної особи у цивільних правовідносинах, до цих характеристик можна додати ще одну ознаку, а саме її характеристику як учасника цивільних правовідносин.

На нашу думку, у випадках завдання шкоди юридичною особою публічного права під час виконання нею публічних функцій, відповідальність за відшкодування повинна нести держава, Автономна Республіка Крим або орган місцевого самоврядування. Крім того, зазначені суб'єкти повинні нести субсидіарну відповідальність у випадках, коли юридичні особи публічного права є учасниками цивільних правовідносин, що виключає можливість їх банкрутства, з огляду на необхідність виконання ними публічних функцій.

Як у сучасній, так і в радянській правовій літературі можна знайти критику поділу юридичних осіб на суб'єктів публічного та приватного права. Зокрема (*Ghafur, J., Sadzali, A., & Rishan, I. (2023)*) ставлять під сумнів доцільність такого поділу, запитуючи, чи має це сенс, крім підкреслення "приватноправової чистоти" Цивільного кодексу. Він зазначає, що така "чистота" лише ускладнює практичне застосування норм, адже порядок створення, організаційно-правові форми та правовий статус юридичних осіб публічного права визначаються публічним законодавством і виходять за межі Цивільного кодексу.[16]

Поділ юридичних осіб на публічні та приватні зумовлений тим, що держава і територіальні громади почали створювати не лише суб'єкти, які виконують публічні функції, але й підприємницькі юридичні особи, метою яких є отримання прибутку. Такі підприємства можуть діяти як монополії у виробництві певної продукції, виконанні робіт чи наданні послуг.

Цей поділ покликаний допомогти державі та територіальним громадам визначити, яку функцію — публічну чи приватну — виконує створена ними юридична особа. Наразі відсутність чіткого критерію спричиняє численні труднощі у визначенні правового статусу юридичних осіб, створених органами державної влади.

Щоб визначити характеристики юридичних осіб приватного права, нам спочатку потрібно визначити поняття приватного права. Так, приватна пральня, зазначає Черевко П. П. посилається на захист приватних інтересів. Правове регулювання ґрунтується на принципі суб'єктної координації, абсолютної переваги вирішальних норм і принципі максимального використання дискреційних повноважень у правовому регулюванні.[17]

Г. Бабич зазначав, що приватне право – це сукупність правил і норм, які визначають охоронюваний статус і порядок реалізації прав та інтересів суб'єктів держави, а не у владних відносинах – взаємне підпорядкування, рівність і свободу встановлення за своєю ініціативою прав і обов'язків, що виникають із зв'язків відносин. Реалізація приватноправових концепцій у національному законодавстві відрізняється. По-перше, вони були запозичені з римського приватного права. Становленню приватного права в розвинених країнах Європи сприяв бурхливий розвиток капіталістичної ринкової економіки. У цьому контексті постає нагальна потреба обмеження державного втручання в економічні відносини, забезпечення недоторканності та недоторканності приватної власності, балансу публічних і приватних інтересів.

Також Г. Ф. Шешеневич зазначав, що сфера дії цивільного права визначається двома складовими: 1) приватна особа як суб'єкт правовідносин;

2) Приватні інтереси як зміст відносин. Як приватне право, норми цивільного права є визначальними і спрямовані на захист особистих інтересів. У приватній діяльності вирішальну роль відіграє саморегуляція.

При цьому нормативно-правові форми повинні визначати лише необхідні вимоги, що пред'являються до фізичних і юридичних осіб, залишаючи широке поле для їх власного розсуду. Хоча відповідне законодавство не позбавлене імперативних норм, воно переважно характеризується вирішальними нормами та не має конкретних положень про відносини, тобто відображає загалом толерантний спосіб діяльності.

Цивільне право складається з особливої сукупності правових норм і інструментів, які визначають загальнодопустимі правові регулювання між самостійними суб'єктами.

Як зазначав А.С.Довгерт, Цивільний кодекс повинен стати приватним кодексом, особливо охоплюючи всю галузь приватного права, регулюючи без винятку всі майнові та особисті немайнові відносини, які ґрунтуються на юридичній рівності, на основі свободи. Волевиявлення та майнова самостійність учасників є основними формами поведінки в усіх системах цивільного законодавства. [19] Юридичні особи приватного права — це ті, основною метою яких є реалізація приватних інтересів окремих осіб. Вони діють на принципах саморегулювання, а їхній правовий статус визначається нормами права, що мають загальний дозвільний характер.

Висновки

У статті висвітлюється, що в різних правових системах існують різні підходи до утворення юридичних осіб. Кожна правова система має свою специфіку, яка визначає процес створення юридичних осіб. Незважаючи на відмінності, є спільні риси, такі як необхідність реєстрації та дотримання основних вимог на етапі заснування.

В кожній правовій системі процес заснування юридичних осіб має свої етапи, що різняться залежно від того, яку роль у цьому процесі відіграють державні органи, органи місцевого самоврядування або приватні особи. У континентальних системах основна увага приділяється чітким вимогам до засновників і реєстраційним процедурам, в той час як у системах загального права часто більше можливостей для саморегулювання.

Порівняльний аналіз правових наслідків показує, як відмінності в правовому статусі юридичних осіб в різних правових системах впливають на їхню участь у цивільних правовідносинах та обсяг дозволеної діяльності. У країнах з континентальним правом юридичні особи мають чітко визначену правосуб'єктність, що дозволяє їм брати участь у різних правових відносинах, тоді як у країнах з загальним правом правовий статус може бути більш гнучким.

Список використаних джерел

1. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права. – К.: ІДіП, ДП “Юридичне видавництво “Аста”, 2004. – 328 с.
2. Martin S. Biblical Authority in the Writing of Pope Innocent IV (1243-54). *Studies in Church History*. 2004;38:98-105. doi:10.1017/S0424208400015758
3. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Правові аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий збірник Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Право». 2022. № 12. С. 64-69. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6>
4. Zozulyak, Olga I.; Kovalyshyn, Oleksandr R.; Gryshko, Uliana P.. Comparative and Legal Analysis of the Legal Entities System of Ukraine and the European Union. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, [S.l.], v. 9, n. 8, p. 2921-2932, dec. 2019. ISSN 2068-696X. Available at: <<https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/4164>>. Date accessed: 07 jan. 2025. doi: [https://doi.org/10.14505//jarle.v9.8\(38\).42](https://doi.org/10.14505//jarle.v9.8(38).42).
5. Civil Code of Québec, CQLR c CCQ-1991, <<https://canlii.ca/t/56cfw>> retrieved on 2025-01-10
6. El Presidente de la República. Santiago, Diciembre 14 de 1855. Por cuanto el Congreso Nacional ha aprobado el siguiente CODIGO CIVIL
7. [SR 210 Swiss Civil Code of 10 December 1907 \(Status as of 1 January 2016\)](#) (official website). Berne, Switzerland: Swiss Federal Council.
8. Цивільний кодекс України 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n437>
9. Про свободу совісті та релігійні організації 23 квітня 1991 року № 987-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

10. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20000941037>
11. Yedilkhan, D., Bektemyssova, G.U. 2016. Identifying similar business process models. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology* 91(1): 152-157.
12. Kaden E. H. Justinien Législateur (527—565) // Mémoires publiés par la Faculté de Droit de Genève. — 1948. — № 6. — P. 41—66.
13. Talimonchik VP. The Prospects for the Recognition of the International Legal Personality of Artificial Intelligence. *Laws*. 2021; 10(4):85. <https://doi.org/10.3390/laws10040085>
14. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності. *Проблеми законності: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 163. С. 280-294. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/291886/288146>
15. John Villasenor, 'How AI will revolutionize the practice of law' (Brookings, 20 July 2023), www.brookings.edu/articles/how-ai-will-revolutionize-the-practice-of-law/ accessed 07 jan. 2025.
16. Ghafur, J., Sadzali, A., & Rishan, I. (2023). Political Parties as Legal Entities: An Academic Debate. *KnE Social Sciences*, 8(9), 423–430. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i9.13355>
17. Черевко П. П. Створення юридичних осіб приватного права : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2009.
18. Цивільне право: теорія та практика : навч.-метод. посіб. Ц 58 [Електронне видання] / І. Г. Бабич ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». - Одеса : Фенікс, 2023. - 48 с. - Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/25628>
19. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України, засл. юриста України [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 976 с.; Цивільне право України. Особлива частина: підручник / [Т. В. Боднар та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 1176 с.